

SANTA PRAXEDIS, PATRONA DEL REGNE DE MALLORCA (SEGLES XIV-XVI)

Maria Barceló Crespí

Universitat de les Illes Balears

Resumen: Les relíquies de santa Praxedis, segons la tradició, arribaren a Mallorca mitjançant el rei Jaume III. De seguida gaudiren de molta devoció i comptaren amb la protecció reial.

A la baixa edat mitjana, la intervenció de la santa era implorada davant les epidèmies de pesta i també per manca de pluja i les seves restes eren tretes en processó. La seva festa, el 21 de juliol, se celebrava amb gran solemnitat atès que santa Praxedis era considerada patrona del regne.

Encara avui, dites relíquies es conserven a la capella de santa Anna al castell reial de l'Almudaina.

Palabras clave: segles XIII-XVI, Mallorca, santa Praxedis, relíquies, devoció popular, protecció reial.

Abstract: According to the tradition, the relics of Saint Praxedis arrived at Majorca via King James III. They immediately enjoyed great devotion and were provided with royal protection.

In the Late Middle Ages, the intervention of the saint was implored in the event of plague epidemics and lack of rainfall, in which cases her remains were carried in procession. Her fest day is the 21st of July and it was celebrated with great solemnity, as Saint Praxedis was considered the patron saint of the kingdom.

Even today, her relics are preserved in the chapel of Saint Anna, in the royal castle of l'Almudaina

Keywords: 13th-16th centuries, Majorca, Saint Praxedis, relics, popular devotion, royal protection.

La primera referència es troba quan el rei Jaume III el 1342 va fer dur a Mallorca el cos de santa Praxedis el qual es va depositar a la capella de santa Anna del castell reial i, per tal motiu, es varen celebrar solemnes festes.¹ Aquesta santa gaudí de major protagonisme en dita capella que la santa titular atès que durant l'Edat Mitjana les relíquies atorgaven un extraordinari prestigi a l'indret on es guardaven. Santa Praxedis era considerada *el cos sant d'aquest regne*.²

Potser s'hagi de dubtar, pel que fa als orígens, si pesa més la llegenda i tradició o la veracitat històrica. Sembla que quan Carlemany va anar a Roma l'any 800 per ser coronat pel papa Lleó III, aquest li hauria regalat les relíquies de la màrtir que s'emportà a França. Romangueren en poder dels reis francesos fins que el 1341 es produí un desafiament entre els monarques de França i Escòcia. Jaume III de Mallorca hi va intervenir ajudant al rei de França que va vèncer i en recompensa obtingué dites relíquies. Més endavant, Jaume III arribà a Portopí i les relíquies foren portades en processó fins al castell reial (l'Almudaina) en la qual els paraires ocuparen un lloc preferent que des de llavors l'invocaren per patrona. El gremi dels paraires era el més nombrós i important de la ciutat.³

Aquesta tradició fa paleses inexactituds històriques. Hom diu que Jaume III acudí a ajudar al seu oncle Carles (primer rei Capet de la branca dels Valois), rei de França, contra el rei d'Escòcia. No és així. No hi havia vincles de parentiu. En el moment el rei de França era Felip VI que regnà entre 1328 i 1350. Tampoc es tracta d'un enfrontament amb el rei d'Escòcia sinó amb Eduard III d'Anglaterra qui disputà el tron francès en el marc de la guerra dels Cent Anys.

Deixant de banda la tradició, és cert que a partir de 1340 Jaume III establí relacions amistoses amb Eduard III, el més declarat rival del rei de França la qual cosa no agradà a Felip atès que el monarca mallorquí n'era vassall per la baronia de Montpeller. Les reiterades provocacions de Jaume motivà que Felip VI, amb el temps, ocupés Montpeller i terres del Rosselló.⁴

Amb tot, no queda clar el perquè Jaume III disposava de les relíquies de santa Praxedis, màrtir romana que va viure entre el segle II i el III, quan el cristianisme encara era religió prohibida a l'Imperi.⁵

És interessant remarcar que la gran devoció que va tenir a la ciutat de Mallorca i també a altres viles, no es va manifestar en altres territoris. A tall d'exemple, a València és totalment absent.⁶

1 PIFERRER, P.; QUADRADO, J. M.: *Islas Baleares*, Palma, 1967, p. 134. ROSSELLÓ VAQUER, R.: *Origen de la festa de Santa Praxedis a Petra*, Mallorca, 1999, p. 2.

2 LLOMPART, G.: *Historias de la Almudaina. La vida en la Mallorca del siglo XIV*, Palma, 2007, p. 46.

3 BINIMELIS, J.: *Nueva Historia de la Isla de Mallorca*, V, Palma, 1927, p. 96-100. DAMETO, J.; MUT, V.; ALEMANY, G.: *Historia General del Reino de Mallorca*, III, Palma, 1841, p. 163-164. FURIÓ, A.: *Martirologio para las Islas Baleares y Pitiusas*, Palma, 1850, p. 179.

4 PINYA HOMES, R.: *Els reis de la Casa de Mallorca*, Palma, 1982, p. 67-69.

5 Aquest aspecte no és tractat per res entre la nombrosa documentació recollida sobre Jaume III per Gabriel Ensenyat Pujol i que publicà a l'apèndix documental de la seva tesi doctoral. ENSENYAT PUJOL, G.: *La reintegració de la Corona de Mallorca a la Corona d'Aragó (1343-1349)*, II, Palma, 1997. En una obra recent sobre Jaume III, que arreplega sis treballs de temes concrets referits a aquest monarca o al seu temps, no consta cap referència a dites relíquies. MAÍZ CHACÓN, J. (ed.): *Jaume III de Mallorca i el seu temps*, Palma, 2016. Tampoc s'esmenta a ORTEGA VILLOSLADA, A.: *Jaume III (1315-1349)*, Palma, 2017.

6 NARBONA VIZCAÍNO, R.: *La ciudad y la fiesta: cultura de la representación en la sociedad medieval*, Madrid, 2017.

Uns anys després, i en concret el dia 3 de juliol de 1350, el rei Pere el Cerimoniós, des de Barcelona, comunicava al governador de Mallorca Berenguer d'Olms que trametia per mitjà d'en Bonanat Maçanet, *capità de les dues galees qui ara són stades armades en la ciutat de Mallorca, una caxa bella de crestell en la qual volem que sien meses los osses d'un cors sant d'una verge que són en la capella del nostre castell de Mallorca. Perque volem e us manam que la dita caxa liurets al rector de la dita capella al qual manam per la present que la dita caxa reeba e en aquella en la vostra presència meta los dits osses.*⁷

Així, santa Praxedis passà a ser la primera patrona acreditada en la història de Mallorca i de llavors ençà, les seves relíquies es guarden al castell reial, a l'Almudaina.⁸

Les relíquies de la santa en processó

La processó és una manifestació litúrgica al carrer i alhora una mostra de la religiositat popular molt arrelada en els temps baix-medievals.⁹

Hi participava molta gent i, a la ciutat de Mallorca, se solien exhibir relíquies de les que s'estotjaven a la Seu. El poder taumatúrgic de les relíquies estava fora de dubte. Un cas diferent eren les de santa Praxedis que es guardaven al castell reial. Així i tot, els canonges portaven el llit de la santa.¹⁰ Sovint la documentació indica que es treu el cos de la santa quan, sembla, que només eren uns ossos.

El dimarts dia 18 de juliol de 1396 s'anunciava mitjançant un pregó que el donzell Berenguer de Montagut, lloctinent del governador Ramon d'Abellà, juntament amb els jurats i el vicari del bisbe havien ordenat que el divendres primer vinent que coincidiria amb el jorn de la festa de santa Praxedis, *sie feta solempna processó en la qual vaga tot hom generalment grans e poch, descalsos, tenents lumenària en les mans, pregant nostre Senyor Déus e la Verge Madona Santa Maria, mare sua, que per la sua misericòrdia e pietat nos vullen relevar la epidèmia e mortaldat la qual és en lo dit regne de Mallorques. La qual processó partirà de la Seu anant al castell e ab lo cors de la dita santa Praxedis iran per corts, lochs e esglésies de la ciutat tornant al castell hon haurà (...) sermó.* Manava que tothom seguís la processó així com fer festa durant tot el dia baix pena de 10 lliures.¹¹ Potser fou

7 ARM, LR 14, f. 101r. BOVER, J. M.: *Miscelánea histórica majoricense*, XVII, Valldurgent, 1859, p. 163. BONET, M.: "Un reliquiario", *BSAL*, I/14, 1885, p. 5. MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios de la catedral de Mallorca*, Palma, 1961, p. 174-183. Aquest autor ja havia tractat el tema al *Correo de Mallorca* els dies 27 de gener i 3 i 10 de febrer de 1911. ROSSELLÓ VAQUER, R.: *Origen de la festa...*, p. 2.

8 LLOMPART, G.; MUNTANER, J.: "El patronazgo de santa Práxedes sobre el reino de Mallorca", *Analecta Sacra Tarraconensia*, XLI, Barcelona, 1968, p. 179-197. Reproduït a LLOMPART, G.: *Entre la historia del arte y el folklore. Folklore de Mallorca, folklore de Europa*, Palma, 1984, p. 279-297. En aquest treball, pàgina, 280, es fa esment a l'encapçalament del llibre de Joan Ventalló: *Pràctica mercantil*, Lió, 1521 que diu "En nom de Nostro Senyor Déu y de la gloriosa Verge Maria y de madona sancta Práxedis, patrona nostra".

9 BARCELÓ CRESPI, M.: "Processons a la ciutat de Mallorca tardomedieval. La litúrgia al carrer", *Arquitectura i litúrgia. El contexto artístico de las consuetas catedralicias en la Corona de Aragón*, Palma, 2014, p. 163-195.

10 SEGUÍ I TROBAT, G.: "Itineraris processonals per la Ciutat de Mallorca tardomedieval: les processons per diverses necessitats", *BSAL*, 64, 2008, p. 247-254. SEGUÍ I TROBAT, G.: *La consuetud de sagristia de 1511 de la Seu de Mallorca*, II, Palma, 2015, p. 375-380.

11 ARM, AH 421, f. 7r. BONET FERRER, M.: "Otra noticia sobre las reliquias de Sta. Praxedis", *BSAL*, I/40, p. 4-5. MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 176. MULET, B.; ROSSELLÓ, R.; SALOM, J. M.: *La crisi de la vila de Sineu. Segle XV*, Sineu, 1995, p. 169.

la primera vegada que es demanava la intercessió de la santa per apaivagar una epidèmia justament el dia de la seva festa.¹²

El rei Joan I, havia establert que la festa de santa Praxedis fos colta en la ciutat i en el regne de Mallorca. Anys després, el dissabte dia 19 de juliol de 1410, ja regnant Martí l'Humà, el governador Roger de Montcada, a través del seu lloctinent Pelai Unís, donava l'orde que *ab veu de crida publicada per los lochs acostumats de la ciutat per tal que lo dit regne de Mallorca a pregàries de la dita gloriosa santa sie preservat de epidèmies e de totes adversitats s'anunciés a tothom*, fos el que fos l'estament social a què pertanyia, que havien de colre bé i diligentment deixant de fer feina el dia de la dita festa tant a Ciutat com a la part forana respectant-la com si es tractés d'un diumenge. En cas d'incompliment l'infractor seria castigat a pagar 10 lliures que s'aplicarien al fisc reial. Endemés, s'havia de participar en la processó que es convocaria per demanar la intercessió de la santa enfront de l'epidèmia.¹³

Les epidèmies de pesta eren una preocupació constant. Una altra processó fou notificada per al dimecres 8 d'octubre de 1410 per tal d'invocar la protecció del regne contra la pesta. Autoritats civils i religioses l'anunciaren per al divendres primer vinent a honor i glòria de la Santíssima Trinitat, de la Mare de Déu, del gloriós àngel guardià del present regne i del cos preciós de la verge santa Praxedis *lo qual serà portat en aquella processó*. L'itinerari seguiria l'esquema repetit en moltes altres ocasions tenint la catedral com a punt de partida i d'arribada. El seguici aniria per carrers del Call o barri jueu, parant al convent de clarisses i al de fra menors i continuant per dos indrets importants de l'entramat del teixit artesanal de la ciutat o sia l'Argenteria i la Bosseria. Tot, emperò, sense deixar la demarcació parroquial de santa Eulàlia. El pregó ho explicita així: *partirà de la Seu e irà a santa Clara e d'aquí partint vendrà al cantó del Call e passarà per la esgleya nova e per lo carrer de n'Anthoni Fferrer, notari, e tornarà per lo carrer de l'honrat en Matheu de Loschos e irà a sent Ffrancesch entrant per hun portal e exint per l'altra e passarà per lo cantó d'en Caules devant l'alberch de mossèn Palay e passarà per l'Argenteria e per la Bossaria e tornarà per la plassa de la Cort a la dita Seu hon haurà solemne sermó*.

Pel que fa a l'ambientació per conferir major solemnitat a la processó s'insistia en netejar les carreres per on havia de passar i tenir els obradors tancats. Els participants, com a mostra de sacrifici, havien de dejunar, practicar almoïna, anar amb els peus descalços i portar vestidures obscures. Tots ells obtindrien una indulgència de quaranta dies.¹⁴

El dia 20 d'octubre del mateix any 1410 per part dels jurats es pagaven 5 lliures i 15 sous a Julià Figuera per les coses *necessàries per la processó qui s-és feta en la present ciutat en la qual fou aportat lo cors de santa Praxedis* per a que Jesucrist volgués foragitar la pestilència que hi havia en el regne i a la ciutat.¹⁵ I el dia 3 de novembre s'abonaven a dit

12 CONTRERAS MAS, A.: "Enfermedades y santos protectores en Mallorca medieval", *BSAL*, 63, 2007, p. 51.

13 ARM, AH 422, f. 115v. BARCELÓ CRESPI, M.: "Processons a la Ciutat de...", p. 173.

14 ARM, AH 422, f. 125r-125v. MIR, J.: "Procesiones de rogativa", *BSAL*, VI, 1896, p. 325. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, À.: *Historia de una marginación. La participación del Reino de Mallorca en el Interregno de la Corona de Aragón*, Palma, 2003, p. 398-399. MIRALLES I MONSERRAT, J.: *Antología de textos de les Illes Balears. Segles XIII-XVI*, I, Barcelona, 2006, p. 325-326.

15 ARM, D-19, f. 89v.

Figuera 3 lliures, 6 sous i 2 diners de manament dels jurats per les despeses que es feren per la processó general. Julià repartí aquesta quantitat entre: *a VIII preveres que aportaren vuyt ciris cremants devant lo benuyrat cors de santa Praxedis a raó de 2 sous per cascun. Item al reverent bisbe que féu lo ofici vint sous. Item al frare qui féu lo sermó dins la sgleya de la Seu vint sous. Item que dóna als scolans qui sonaven tots los senys e squelles de la Seu VII sous, VI diners. Item als bastaixos qui portaren los ciris a la Seu e per tornar-los a casa lo candaller e per traure los banchs e tornar-los dins la capella de sant Andreu, dos sous, VIII diners.*¹⁶

El 16 de juny de 1422, seguint el recorregut de la processó del Corpus, la comitiva sortí per demanar la remissió de la pesta *aportant reverentment lo cors de santa Praxedis, verge, per tal que sia nostre intercessora en placar envers nos la magestat divinal.* Mentre, el 6 de juny de 1467 es féu la processó de l'Àngel i varen treure *lo cos de santa Praxedis que Déu nos gordàs de mortalitat e ajudàs a Sóller que-s morien.*¹⁷

Una altra processó, dirigida al convent de Jesús, era convocada el 3 de febrer de 1469 *perquè preservi de tota tempestat de temps e de mortalitat.*¹⁸

El 18 de febrer de 1501, per la manca d'aigua, la processó va anar fins al peiró de sant Antoni, ubicat fora murada però ran de la porta amb el nom d'aquest sant.¹⁹

El 6 d'abril de 1503, davant la fretura de cereals, un pregó autoritzava a menjar carn encara que fos Quaresma. S'organitzà una processó de rogativa amb les relíquies de santa Praxedis en el transcurs de la qual s'adonaren que el mateix dia havien arribat dues naus amb 1.700 quarteres de blat la qual cosa fou considerada miraculosa i evitava aldarulls a l'interior de la ciutat.²⁰

L'any 1507 és de trist record per a la Història de Mallorca per la manca d'aigües i en conseqüència de producció de cereals. Per demanar l'ajuda de Déu el diumenge 16 de gener una processó general havia de recórrer els carrers de la ciutat la qual *partirà de la Seu e ab lo cos de la gloriosa sancta Praxedis anirà al monestir de la Verge Maria del Socós e dimecres e divendres de la setmana vinent fer la mateixa solempne e general processó la primera de les qualls ab la túnica de la gloriosíssima e intemerada Verge Maria e relíquies del gloriós sanct Sebastià anirà a la sglésia del gloriós sanct Jaume e la darrera processó ab la túnica de Jesucrist nostre redemptor anirà al hospital general ab les relíquies del gloriós sanct Vicens.*

Els fidels cristians l'acompanyarien i cadascú es prepararia *com millor porà en suplicar a Déu omnipotent que-ns vulla perdonar nostres pecats e culpes.* Lloctinent i jurats manaren a tothom de qualsevol llei, condició o estament fos, tant homes com dones, que el diumenge, dimecres i divendres anessin a la Seu per acompanyar la processó i els sobreposats i confreres de qualsevol confraria amb llur lluminària. Que ningú quedés per places o cantons

16 ARM, D-19, f. 93r.

17 LLOMPART, G.; MUNTANER, J.: "El patronazgo de Santa Praxedis...", p. 284.

18 LLOMPART, G.; MUNTANER, J.: "El patronazgo de Santa Praxedis...", p. 284.

19 LLOMPART, G.; MUNTANER, J.: "El patronazgo de Santa Praxedis...", p. 284.

20 CAMPANER Y FUERTES, Á.: *Cronicón Mayoricense*, Palma, 2007, p. 219-220.

sinó seguir la processó sota pena de 25 lliures, un terç de la qual quantitat anirà a les obres de la catedral.²¹

El 15 de juliol de 1512 el capítol de la Seu va prendre el següent acord per unanimitat de tots els presents: cada any per la festa de Santa Praxedis es fes, de manera solemne, la processó dita de l'Àngel portant el cos de la santa quatre canonges.²²

En el Missal mallorquí de 1506 queda perfectament estipulat les regles que havien de regir l'organització, l'itinerari i els detalls de la processó en què es treien les relíquies de santa Praxedis, especialment, quan es feia necessari implorar pluja.²³ De bon matí, el regent de la sagristia de la catedral trametia un pavelló al castell reial, amb astes i un bastiment per portar les relíquies de la santa amb dos cinyells de seda per lligar la caixa amb els ossos. Mentre, tocaven les campanes de les parròquies i de la Seu alhora que a la sagristia aparellaven la vestimenta. Quatre canonges es vestien amb camis i collars i estoles entrecreuades. Després, la processó sortia pel portal de la Mar amb les creus i entonant lletanies, seguint un estricte orde, per tot seguit fer una aturada davant el castell.

A l'interior de l'edifici sols entraven quatre canonges i dotze preveres. Els canonges posaven el cos de la santa sobre un bastiment que aniria sota un pavelló per disposar-se eixir seguint l'orde amb què havien entrat alhora que cantaven un responsori. De fora del castell canonges i tot el poble, agenollats, invocaven per tres vegades a la santa i es reprenien les lletanies. Era aleshores quan, de fet, començava la processó.

[...] tiren per deuant la casa del deguà e per la volta de mossèn Eulesa, e van per lo cantó de mossèn Saluador Surede e prenen per la volta del cantó del Cayll, e prenen dret per lo carrer de l'església de Monte-syon. E deuant la dite església, faran una stació, sagons ya és continuat en lo libre dels primatxers. E feta dite stació, tireran dret fins al portal del Camp. E quant les creus axiran fora la ciutat, pendran lo camí de mà esquerra al peu de la creu. E quant lo cos serà junt al peu de la creu, ajenollats, feren aquí una stació [...]. E après tireran dret a l'altre creu de pedra sagüent, e a la creu feren altre stació. Val a dir que a cada aturada es resaven diverses oracions.

La processó, ja fora murada, tirava cap al peiró on hi havia sermó i es resaven oracions. Tornaven entrar a l'interior de la ciutat i ho feien per la porta de sant Antoni.

[...] E tireran dret per deuant la casa de misser Jaume Muntenyans e per la Bosseria; en après pendran per l'Argentoria, e quant esteran deuora la porta de sancta Eulària, pendran per la volta hon venen lo pa e après tireran la volta de Cort. E quant seran a Cort, feren aquí, deuant sant Andreu, una stació [...]. Era el punt per resar pro pluuia.

E en après tirerà al castell e la processó resterà fora lo castell. E lo preuera qui ferà la processó, ab sos ministres e los qui aportheran los bordons, ab lo cos de sancta Práxedis, entreran dins l'església del castell e posseran lo cos de sancta Práxedis, e diran una antiphona de sancta Práxedis, y vers y oració. E dite l'oració, los XII preueras, ab los bordons, e los quatre canonges qui hauran aportat lo cos, e lo qui haurà fet la processó, ab sos ministres, axiran del castell. E quant seran fora del castell, los XII preueras, ab los bordons, ajenollats, comenseran la Salve regina; e axi cantant, entreran a la Seu. E quant lo preuera serà a l'altar maior, dos fadrins diran lo vers e lo preuera dirà l'oració: Omnipotens sempiterna Deus etc.

21 ARM, AH 426, f. 57v-58v. PONS, A.: "Pregons del segle XVI", BSAL, XXI, 1926-1927, p. 366.

22 MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 177.

23 SEGUÍ I TROBAT, G.: "Itineraris professionals...", p. 249. SEGUÍ TROBAT, G.: *El missal mallorquí de 1506. Estudi i edició segons l'exemplar de la Biblioteca Bartomeu March*, Palma, 2003.

En el cas que el bisbe hagués participat en la processó, després d'aquestes darreres oracions, impartia la benedicció a manera de comiat.

En altres ocasions, i especialment per demanar pluja, la processó amb el cos de santa Praxedis anava fins al convent franciscà de Jesús, altrament conegut pel nom de Nostra Dona dels Àngels, ubicat fora murada.

Adesiara es feien parades o estacions que aprofitaven per cantar i resar especialment antífones i oracions destinades al sant o santa davant l'església del qual paraven sempre invocant la tan desitjada i necessària pluja.

[...] *E quant la processó serà deuant la casa de mossèn Morellat, feran aquí una stació, ço és Domine rex, vers e oració per pluge. E après tireiran dret per la font de sancta Eulària e per plasse; e quant lo cos de sancta Práxedis serà deuant lo portal de sancta Eulària, feran una stació [...]. En après tireiran per l'Argentaria y per lo carrer de sant Miquell; e quant lo cos de sancta Práxedis serà deuant l'església de sant Miquell feran una stació [...]. En après tireiran dret e axiran per la porta Pintada; e quant seran fora la ciutat, pendran per la part de l'abeurador e tireiran per lo camí de Nostra Dona de Jhesús. E quant seran a la primera creu de pedra, feran stació [...]. En après aniran hauant, e quant seran a la creu de fust prop lo monestir de Jhesús, feran stació. En après, entrar-se-n'an a l'església ab lo cos de sancta Práxedis, o fora l'església, si loch condecient hi haurà per tenir lo cos de sancta Práxedis; e posseran lo dit cos sens fer alguna stació. En après feran lo sermó. E quant lo sermó serà acabat, diran la Salue regina, vers y oració de Nostra Dona ensemps ab altre oració per pluge. En après tornar-se-n'an per lo matex camí, sens fer niguna stació a las creus. E quant seran al cap de las arcades dels Tins, acalar-s'an per la volta dels Tins e aniran al portal del Sitgar, e per aqueix portal, entreran en la ciutat, e acalar-s'an dret per lo Sepulcra. E quant seran seran deuant l'església del Sepulcra, feran stació [...]. E après acalaran per lo carrer dret qui va a sanct Pheliu, e quant seran deuant l'església de sant Pheliu, faran stació [...]. En après tireiran la volta del Born e pugaran per lo pont Nou, e per la costa munt, tireiran al castell, ha hon posseran lo cos de sancta Práxedis.*

Un altre itinerari processional, igualment per demanar aigua, tenia per destinació l'església del Socors. A principis del segle XVI el convent dels agustins encara es trobava fora murada.

Les primeres passes d'aquest itinerari eren les mateixes de les que se seguïen en l'itinerari anterior fins a l'església de santa Eulària per, després, continuar cap al carrer del Vidre i Carnisseria de dalt fins a arribar a la capella de sant Antoni de Pàdua fent les corresponents aturades.

[...] *E après axiran per lo dit portal de sanct Anthoni, e vora lo vall, tireiran a Nostra Dona del Socós. E aquí posseran lo cos de sancta Práxedis e feran lo sermó. E quant lo sermó serà fet, diran la Salue regina, vers y oració de Nostra Dona ensemps ab altre per pluge. E en après tomar-se-n'an e entreran dins la ciutat per la porte Pintade, e deuant l'església de sant Miquell, feran stació [...]. En après tireiran dret per la plasse del Pa e per l'Argentaria, e deuant la porta de sancta Eulària, e deuant les taules hon venen lo pa tireiran a Cort e deuant l'església de sant Andreu feran stació [...]. E d'aquí tireiran al castell e aquí posseran lo cos, axí com ya és dit.*

Tot i no tractar-se d'una processó, cal fer referència a l'arribada de Carles I en l'escala que feu a Mallorca en el seu viatge cap a Alger. Era el 13 d'octubre de 1541 i des del moll el monarca emprengué camí cap a l'interior de la ciutat acompanyat d'un distingit seguici. Envers el moment ha quedat escrit el següent: *Sobre un arco de triunfo erigido*

en la [plaza] del muelle, la piadosa lealtad de los isleños figuro el Beato Raimundo Lulio en un niño vestido de blanco, con un libro en la diestra y báculo en la izquierda, a Santa Praxedes en una doncella que llevaba vestido en terciopelo y corona, y a la Ciudad en otra suntuosamente ataviada; y todos tres por su torno saludaron al Emperador en versos latinos, y le animaron a dar cima a la empresa.²⁴

Els versos deien:²⁵

Cesarea producte tribu Rex maxime regum,
Qua te fata docunt arripe, quaeso, viam.
Si nescis, ego sum Praxedis sanguine ab alto
Romulidum iussus jam fubitura tuos.

Santa Praxedis, Ramon Llull i la ciutat, tot representat per tres infants, donarem la benvinguda a l'emperador. Vet ací, doncs, la preeminència de la santa en el devocionari i la religiositat popular.

La festa de la santa

Pelai Unís, lloctinent del governador Roger de Moncada, el dissabte 19 de juliol de 1410 ordenava fer una crida al saig Joan Girard pels llocs acostumats de la ciutat *que la festa de la benhurada santa Praxedis fos colta en la ciutat e regne de Mallorques* per tal que preservàs d'epidèmies i de totes adversitats. Per tant, mitjançant la crida, s'amonestava a tothom de qualsevol llei, condició o estament fos que la dita festa que seria el dilluns primer vinent *degen colra bé e diligentment de totes feynes temporals axí dins la ciutat com de fora axí com lo jorn del sant dicmenge*. La ciutat de Mallorca acollia el cos de la santa *lo poble de la qual aquell ha en devoció per los miracles que hic ha fets en temps de epidèmia e de tempestat*.²⁶

Aquest manament s'espargí per tota l'illa pocs dies abans de la festa i, per exemple, a Sineu el diumenge 17 de juliol la notícia *fo cridade per en Bernat Jordà, corredor, e lesta per en Vicens Verguer, notari, la festa de Santa Praxida le qual ha menada colre lo senyor rey en Martí per la gràcia de Déu e fo cridade dins le vile de Sineu per los lochs següents: primo a la Cortera, a le Pescateria, plase d'en Riutord e le ribe del fosar dels pous que tot hom le colgués sots pene de 25 lliures*.²⁷

Un altre testimoni és el de Pollença. La notícia hi arribà el dissabte 16 de juliol i es donava a conèixer a la plaça amb la presència de joglars i trompadors. El dia de la festa els jurats pollencins feren agranar la plaça i portar murta al mateix temps que prometien donar 5 sous de salari per sonar a Bernat Oliver i els seus companys joglars.²⁸

²⁴ PIFERRER, P.; QUADRADO, J. M.: *Islas Baleares...*, p. 319.

²⁵ CAMPANER Y FUERTES, Á.: *Cronicón Mayoricense...*, p. 318.

²⁶ ARM, AH 422, f. 115v. BONET, M.: "Sobre la fiesta de Santa Praxedis", *BSAL*, I/16, 1885, p. 1-2. MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 176-177. SANTAMARÍA ARÁNDEZ, Á.: *Historia de una marginación...*, p. 387-388.

²⁷ ARM, Prot. V-3, f. 1r. MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 176-177. MULET, B.; ROSSELLÓ, R.; SALOM, J. M.: *La crisi de la vila de Sineu. Segle XV*, Sineu, 1995, p. 170.

²⁸ BONET, M.: "Sobre la fiesta...", p. 1-2. MAYOL I LLOMPART, A.: *La festa a l'època medieval (Pollença, 1350-1450)*, Pollença, 2008, p. 175.

La celebració litúrgica solemne a partir de 1454 s'atribueix al capellà de santa Anna mossèn Antoni Busquets, amb ritual doble major, amb toc de la campana major (n'Eloi) i altres detalls que l'equiparaven gairebé a la festa de santa Eulàlia.

Aquesta festivitat ja tenia ofici propi al Breviari mallorquí, incunable, de Bartomeu Caldentei de l'any 1488.²⁹ I en el Missal de 1506 s'indica que a la missa de la festa de Santa Praxedis hi havia *officium, oratio, epístola, sacra communio, postcomunió*.³⁰

L'empara de les relíquies de santa Praxedis restava a càrrec de l'administració reial i per això era la procuració reial la que cada any pagava les despeses que s'efectuaven el dia de la seva festa.

Uns exemples:

El 23 de juliol de 1400 la procuració reial pagà 3 lliures a Andreu Tries, regent i servint la rectoria de les capelles del castell reial de la ciutat, les quals havia despeses *en compres de jonch, murta, neules, fil d'empalomar e altres coses necessàries a ornaments de les capelles dessús dites en les festes de santa Anna e sent Jacme del any present*. Igualment es va satisfer al mateix Tries 1 lliura, 18 sous i 4 diners per les despeses de la festa de santa Praxedis *lo cors de la qual és dins la capella de santa Anna del dit castell les quals despeses féu axí en compres de murta, jonchs, claus, agranar e regar lo pati del castell e algunes altres coses necessàries a ornament de la capella on és lo dit cors e del pati del dit castell*. D'altra banda el governador féu publicar una crida, per solemnitzar la festa de Santa Praxedis, que costà 10 sous.³¹

El dia 7 d'agost de 1402 la procuració reial pagava 2 lliures, 4 sous i 8 diners per la festa de santa Praxedis *lo cors de la qual és en la capella de santa Anna*. Les despeses ocasionades per dita festa foren *en ornament de la dita capella e del pati del dit Castell on fou feta la sollempnitat de la dita festa lo dit jorn*. Les despeses eren *per claus ops de empaliar, fil d'ampaloniari, neules, murta, jonch e compres de vin e melons per donar a beure als preveres qui ajudaren a fer l'offici*.³²

El 4 d'agost de 1442 el procurador reial pagava 3 lliures al rector de la capella de santa Anna del castell reial per les despeses de la festa de santa Praxedis que foren per la compra de murta, encortinar i donar a beure els xantres que intervingueren en la festa i en la missa tant el dia de la festa com en les vespres del dia anterior.³³

El 23 de desembre de 1458 la procuració reial entregava 2 lliures a Antoni Busquet, prevere servint la rectoria de les capelles de santa Anna i de sant Jaume del castell reial, per les despeses *lo jorn de sancta Prexedis axí en compre de murta, claus e per la collació que feren los xandres e altres coses necessàries a la dita festa*. Això es repetia, més o menys, any rere any.³⁴

El 17 de juliol de 1464 es pagaven 3 lliures a Gabriel Alegre, rector de les capelles de sant Jaume i de santa Anna del castell reial de la Ciutat les quals havia despeses *lo jorn de santa Prexedis axí en compra de claus e altres coses per la dita festa com encare per la collació que feren los xandres qui feren lo ofici lo dit jorn*. Altres 3 lliures es pagaren a Antoni

29 SEGUÍ I TROBAT, G.: "Itineraris processionals...", p. 249.

30 SEGUÍ TROBAT, G.: *El missal mallorquí...*, p. 404-405.

31 ARM, RP 3.491, f. 78r-78v. ROSSELLÓ VAQUER, R.: *Origen de la festa...*, p. 2.

32 ARM, RP 3.495, f. 79r.

33 ARM, RP 3.528, s/f. ROSSELLÓ I VAQUER, R.; PARETS I SERRA, J.: *Notes per a la història de la música a Mallorca*, II, Campos, 2004, p. 14-15.

34 ARM, RP 3.557, f. 81.

de Busquets per la mateixa festa *en compre de murta, jonchs, neules e altres coses per ornament de les dites festes*.³⁵ El mateix es repetia cada any.

El 27 de juliol de 1479 Onofre Garrell, prevere regent la rectoria de les capelles de sant Jaume i santa Anna del castell reial, va rebre 3 lliures les quals havia despeses en la festa de santa Praxedis per la *compra de claus, murta e altres coses en ornament de la dita festa e en dar col·lació als xandres qui foren en la dita festa de l'any present*.³⁶

El 23 de juliol de 1483 s'entregaven a mossèn Gaspar Burguera, prevere regent la rectoria del castell reial de Mallorca, 3 lliures *les quals ha despeses en la festa de sancta Praxedis del any present en compra de murta, claus, fil de ampalomar per encortinar e en les collacions fetes per los cantors qui han fet l'offici e vespres en la dita festa axí com és acostumat*.³⁷

El 27 de juliol de 1489 es varen entregar 6 lliures a Antoni Busquets, canonge encarregat de la capella de santa Anna en nom del rector Pere Sabater, i eren per les despeses de les festes de santa Praxedis, santa Anna i sant Jaume, per la compra de murta, claus, fil d'encortinar e *en les col·lacions fetes als xandres e cantors qui feren los oficis en les dites festes*.³⁸

El 4 d'agost de 1514 es lliuraven a Antoni Moragues, prevere regent la rectoria de les esglésies de sant Jaume i santa Anna del castell reial, 6 lliures les quals havia despeses en *compra de murta, fill, claus e altres coses necessàries per la festa de sancta Praxedis y sancta Anna que-s són celebrades en dites esglésies lo present any segons cascun any és acostumat fer*.³⁹

El 31 de juliol de 1515 la procuració reial pagava 6 lliures a mossèn Antoni Moragues, prevere regent la rectoria de les esglésies (sic) de sant Jaume i santa Anna del castell reial les *quals ha despeses en compra de murta, fill, claus y altres coses necessàries per les festes de sancta Praxedis y sancta Anna que-s són celebrades en dites esglésies lo present any segons és acostumat*.⁴⁰

Cada any, es destinava certa quantitat en ornamentar i engalanar l'església de santa Anna així com per satisfer els cantors de l'ofici als qui s'oferia una col·lació.

A la Seu, el dia 21 de juliol, igualment es feia palesa certa solemnitat.⁴¹ Tocava n'Eloi, s'encortinava la capella de la santa i a l'altar es col·locaven pal·lis de vellut blau. Els canonges celebrants vestien capes de xamellot i de setí carmesí. Aquest dia, el cerimonial començava amb el toc de Matines mentre

[...] *lo roder aportarà al cor quatre capes de xemellot vermell y quatre bordons de fust per aquells qui entoneran a las dites Matines. La luminària se ferà axí com ya és dit en les regles generals en cartes LXVI. E altre capa de las vermells entigues per lo domer qui ferà les Marines. E quant se dirà l'homelia, lo roder aportarà al cor dues capes de xemellot vermell y dos bordons de fust per lo darrer responsori; e quant aquest responsori se dirà, lo roder encendrà set candeles blanques al salamó per lo Te, Deum. E après feran clars de Laudes [...]*.

35 ARM, RP 3.571, f. 80.

36 ARM, RP 3.620, f. 77r.

37 ARM, RP 3.629, f. 76v.

38 ARM, RP 3.638, sense foliar. ROSSELLÓ I VAQUER, R.; PARETS I SERRA, J.: *Notes per a la Història...*, p. 152.

39 ARM, RP 3.672, f. 71r.

40 ARM, RP 3.678, f. 74r.

41 SEGUÍ TROBAT, G.: *La consuetud de sagristia...*, p. 308-311.

Per a la missa major de santa Praxedis, arrancaven a tocar les campanes a la una del dia durant un bon espai de temps per aquedar a les dues, o sigui tocar el darrer toc per indicar que tot seguit començava la funció.

[...] *lo roder aportarà al cor XII capes de xemellot vermell, si compiment n-i haurà3; si no, algunes de las morades, ab los XII bordons d'argent. E lo dit roder és tingut posar una tauayola de vellut carmesí al faristol de la trons; e lo rogent tremetrà altre tauayola vermella al faristol de la claustre per la processó. E aperellaran los vestiments de brochat carmesí per los qui diran la missa. E lo roder és tingut aportar al cor dues capes de brocat carmesí, aquelles qui hauran per lo responsori de las primeres Vespres, per los canonges qui entoneran a la processó de la claustre.*

Efectivament, a l'horabaixa tenia lloc una processó que transcorria pel claustre de la catedral amb la mateixa exhibició de solemnitat i pompa.

[...] *aportaran los gualfanons migans e dos fadrins de l'altar, ab domàtiques vermelles, ab los canelobres de lautó y la creu maior, y dos altres fadrins de l'altar, ab domàtiques vermelles, ab los canelobres d'argent, qui aniran deuant les relíquies, e los dos jouens de cor maior, ab los ymatges de Nostra Dona. Lo sotsdiacha aportarà lo reliquiari del bisbe Bal·le, ab los papaguays e ab los dos àngels. E axint la dite processó de la claustre, entrant en l'asglésia, feran clars clars generals. E quant Sanctus seran tocats, feran la doble de las esquelles maiors per Sexta o per Agnus. E quant tocharan les sis hores de die, feran la doble del seny Migà e de N'Anthoni per Deo gracias.*

La festa continuava amb unes segones Vespres amb semblants tocs de campana, de vestimenta i de lluminària de les primeres.

En aquesta festivitat de santa Praxedis la caixa de sant Bernat donava quatre ciris que cremaven al cor (aleshores enmig del temple), dos ciris blancs per a l'altar major, dos ciris blancs per als canelobres durant la missa. Endemés, la mercaderia es feia càrrec de pagar l'oli dels llantons.

Un fenomen miraculós

El 1428 tingué lloc un fet extraordinari.⁴² Una pràctica popular consistia en què si algun malalt demanava ajut a la santa li donaven aigua que hagués estat passada per una gerreta amb un os de la mateixa. El 30 d'abril es procedí a preparar aigua beneïda a tal efecte. El vicari de les capelles de santa Anna i sant Jaume del castell reial juntament amb els escolans Bernat Soldevila i Joan Branca ompliren una gerra amb aigua de la cisterna del pati de l'Almudaina. El ritual consistia en encendre candeles, vestir el sobrepellis i submergir un os de la màrtir (gairebé sempre de l'esquena) una estona mentre es feia el senyal de la creu i es resava una pregària. L'aigua "miraculosa" que en resultava es guardava a la sagristia per oferir-la als malalts que la demanessin. L'os s'eixugava i es col·locava en la caixeta que contenia les relíquies de la santa que era tancada amb clau (que es guardava a la procuració reial) i amagada en un armari incrustat a la paret de la capella darrere l'altar.

⁴² MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 177. LLOMPART, G.: *Historias de la Almudaina. La vida en la Mallorca del siglo XIV*, Palma, 2007, p. 45-50.

Una vegada finalitzada la preparació de l'aigua el vicari s'adonà que de l'os sortia una gota de sang. Demanaren la presència dels escrivans de la procuració reial Guillem Salvà i Antoni Roca per ser testimonis del miracle. La notícia poc a poc es va transmetre per carrers i places.

El dia 1 de maig tingué lloc una reunió a l'Almudaina que replegà les autoritats civils i eclesiàstiques així com juristes i metges per tal d'esbrinar una explicació del que havia passat. L'os, objecte del prodigi, es va treure al pati amb processó i lluminària per després ser retornat a la capella. Els metges diagnosticaren que la sang no era fruit d'un procés natural i s'inclinaven per una intervenció miraculosa. El mateix considerà el bisbe. Tot plegat no era un cas únic atès que en altres indrets de l'Europa cristiana medieval semblants miracles eren coneguts.

Capella

Del 16 de març de 1459 data una carta reial donant resposta a una missiva enviada al rei per part de mossèn Antoni Busquet, rector de l'església de santa Anna en la qual exposava que seria necessari construir un retaule per a la capella on hi havia el cos de santa Praxedis. El monarca manifestava que *vullam e haïam a cor lo dita retaule sia fet e perfet ab efecte e per ço haïam per la solució e cost de la fusta, fabricació, pint e factura de aquell assignades, axí com ab les presents assignam, cent lliures de moneda barchinonense.*

Joan II, per donar veneració al dit cos sant de la verge i màrtir Praxedis, indicava que les 100 lliures s'obtidrien del que es recaptés en la ciutat i regne de Mallorca de les multes que s'havien d'aplicar com a càstig als jugadors de jocs prohibits i als blasfems. Afegia que, per encara més honra, fossin mantingudes i proveïdes d'oli dues llànties les quals *contínuament cremen e stiguen cremant davant lo dit cors sant i insistia facets fer fabricar e pintar lo dit retaule de la dita sancta Praxedis e, per raó de aquell, donets e paguets fins en quantitat de les dites cent lliures.*⁴³

Mossèn Antoni Busquets apuntà en un llibre les despeses ocasionades per la construcció del retaule, de la imatge de la santa, del reixat i altres detalls de dita capella. Així es pagaren diferents quantitats al ferrer valencià Joan Pont àlies Aloi, per pintar i daurar el reixat i per la compra de pans d'or i altres colors a València; al ferrer Gabriel Garriga pels reixats de la gàbia de ferro amb portes, per dos canelobres per posar al costat del retaule i per dues barres de ferro *hon posen lo cos sant sobre lo altar de santa Praxedis*; al pintor Rafel Mòger per pintar el retaule i a l'imaginaire Huguet Barxa per fer la imatge de fusta de la santa. La capella disposaria d'un altar de pedra amb cinc pilars, seria pavimentada amb rajoles pintades i en una clau de volta figurarien les armes reials. Tot plegat sumaria més de 400 lliures.⁴⁴

⁴³ AGUILÓ, E.: "Sobre la capilla y retablo de Sta. Praxedis en el oratorio del real palacio", *Almanaque para las Islas Baleares del Diario de Palma*, Palma, 1894, p. 45-38. LLOMPART, G.: *Miscelánea documental de pintura y picapedrería medieval mallorquina*, Palma, 1999, p. 53. Ramon Rosselló Vaquer fa referència a dit retaule, però li assigna la data del 26 de setembre de 1458. ROSSELLÓ VAQUER, R.: *Origen de la festa...*, p. 3. Cita la signatura ACA, Cancelleria 3.422, f. 26r.

⁴⁴ AGUILÓ, E.: "Notes y documents per una llista d'artistes mallorquins dels segles XIV y XV", *BSAL*, XI, 1905, p. 29. LLOMPART, G.: *La pintura medieval mallorquina. Su entorno cultural y su iconografía*, III, Palma, 1978, p. 113-114.

Efectivament, cap al 1460 Rafel Mòger pintava el retaule de santa Praxedis, sant Jordi i sant Vidal per a la capella del castell reial, amb un cost de 100 lliures.⁴⁵ Va ser promogut pel gremi dels paraires fent costar les seves insígnies al guardapols. En un primer moment el retaule era mixt perquè en el carrer central hi havia una escultura de la santa obra d'Huguet Barxa essent una de les obres més reconegudes d'aquest imaginari.⁴⁶ Ara bé, a inicis del segle XX, el retaule passà a l'altar major mentre que la talla romania en la ubicació primigènia. A l'indret que deixà buit la pintura del retaule es va instal·lar una altra imatge pictòrica igualment dedicada a santa Praxedis, al·lusiva al seu martiri, obra de Vicenç Furió i Kobs.

El dilluns dia 19 de març de 1509 de bell nou es plantejava la necessitat d'una nova caixa per dipositar les relíquies de la santa. Antoni Grua i Jordi Juan, paraires, sobreposats de la confraria de santa Praxedis, d'una part, i Joan Sant Just i Bernat Esteve, argenters, de l'altra part, signaven un contracte davant el notari Francesc Salleres amb els termes següents:⁴⁷

E primerament som de acordi que nosaltres dits Joan Sanct Just y Bernat Steve siam tenguts axí com ab la present nos obligam fer una caxa d'argent blancha de la grandària (...) y obres pus tost més belles de les que stan deboxades en una mostra ho trassa feta de dita caxa la qual trassa nosaltres havem firmada de mà nostra al peu de aquella en la que no-l se ha de posar la ossa del cors benaventurat de sancta Praxedis la qual ossa sta en altra caxa en la sobredita capella.

Item més som de pacte que per a fer la sobredita caxa nos haia esser liurat per vosaltres dits sobreposats tant argent blanch com serà mester per a fer y fabricar la dita caxa y prometten feta que sia dita caxa tornar al pes y (...) tant argent quant per vosaltres dits sobreposats nos serà liurat per a fer aquella.

Item més som de pacte que per les mans y fayçó de dita xaca nos hajau de donar feta (...) que sia y acabada dita caxa blancha cent lliures moneda de Mallorca de les quals havent-ne nosaltres mester alguna part (...) y fabricant la dita caxa nos hajau de dar per nostres necessitats lo que serà just y raonable a coneguda del spectable lochtinent general.

Item promettem nosaltres dits Joan Sanct Just y Bernat Steve, argenters, fer la dita caxa ab la dita obra de assí a la festa de sanct Miquel del mes de setembre si ja doncs no y havia algun just impediment y promettem fer tostemps (?) fahena en la dita caxa y (...) diverti-nos en altres coses y fahenes que impedir posquessen la fàbrica de dita caxa y si menester és haver més temps que no és de assí a sanct Miquel per a fer la dita caxa que aquell nos sia donat a coneguda del dit spectable senor lochtinent general y de vosaltres dits sobreposats.

Item més promettem nosaltres dits Bernat Steve y Joan Sanct Just, argenters, que si la dita caxa per avant après de feta blancha se havia de daurar que aquella nosaltres hajam de daurar ab lo matex preu que damunt és contingut y pactat donant-nos emperò lo nombre dels ducats ho pes de or que serà mester per fer la dita dauradura.

45 SABATER, T.: *La pintura mallorquina del segle XV*, Palma, 2002, p. 248, 249, 250, 251, 252, 254, 257, 259, 260, 261, 263, 267, 268, 273 i 284.

46 CERDÀ GARRIGA, M.: *Fusters i imaginaires a la Mallorca medieval (1229-1520). Els artífex de l'escultura en fusta*, Barcelona, 2019, p. 229-231.

47 ARM, Prot. S-827, f. 82r-83r.

Una missiva de Ferran el Catòlic datada el 16 de desembre de 1509 a Valladolid era dirigida a Francesc Burgues, procurador reial en el regne de Mallorca.⁴⁸ El monarca deia que

[...] *per posar la ossa del cors de la beneventurada màrtir y verge Sancta Praxedis del nostre castell reyal, se fa y fabrica una caxa de argent perquè en la caxa que fins açí ha stat no sta ab aquella decència y veneratió que merexen los mèrits de aquella y los gloriosos actes de lur vida y perquè és nostra voluntat ajudar en la dita fàbrica per lo servey de nostre sennor Déu y veneratió de dita sancta per tant ab tenor de les presents de nostra certa sciència deliberadament y consulta vos diem e manam que de les primeres pecúnies que a vostres mans pervendran del morabatí que s deu cullir y exhigir lo any primer vinent mil sinch-cents y deu, pagueu realment y de fet als sobreposats de la confraria de dita sancta, novament fundada e instituïda, deu marchs de argent per la subventió de la fàbrica de dita caxa d'argent.*

Una vegada més es remarcava la voluntat reial d'emparar les relíquies de santa Praxedis en un receptacle digne, en aquest cas una caixa d'argent substituïnt una altra ja obsoleta. Endemés, el compromís de pagar-la a partir de les quantitats recaptades del morabatí de 1510.

Una santa en la vida quotidiana

La devoció popular envers santa Praxedis es manifestava a les processons, s'invocava la seva intervenció i es veneraven les seves restes.

Al mateix temps es visualitzava el nom de Praxedis en diversos aspectes de la vida quotidiana. Així era un nom de dona ben freqüent en l'antroponímia femenina de Mallorca en els anys de la tardor medieval i que ha perviscut fins a temps recents.

Un nom que també es donava a embarcacions. Així es pot comprovar quan el 27 d'abril de 1512 Miquel Sureda, donzell, venia a Antoni Cases mig quarter amb escrivania de la seva caravel·la dita Santa Praxedis pel preu de 100 lliures.⁴⁹

La quantitat obtinguda en l'aplicació d'una multa podia anar a incrementar la caixa de la santa. El dia 11 de febrer de 1514 el governador Miquel de Gurrea exposava que per experiència s'havia demostrat que *ballar a dansades* era ocasió de molts inconvenients i desordres perquè sovint es trobaven alguns que preferien uns o altres i, a més en algunes cases on es ballava n'hi havia que *volen tenir en lo ballar millor privilegi* per haver pagat els sons. Per evitar això es manava que en endavant no *gosen ne presumesquen en lurs cases ballar a dansades ni per conservar als balls e sons pendra ajudori de fadrins alguns sots pena de tres liures aplicadores lo terç al fisch del senyor rey, l'altre terç a la caxa de Sancta Prexedis e l'altre terç al acusador.*⁵⁰

Essent santa popular la seva iconografia podia ser present en retaules i altres elements decoratius de caràcter artístic a l'àmbit domèstic. A l'inventari de béns de Gabriel Moner,

⁴⁸ ARM, RP 52, f. 212r-212v.

⁴⁹ ARM, Prot. 4.813, f. 28v. VAQUER BENNÀSSER, O.: *El comerç marítim de Mallorca 1448-1531*, Palma, 2001, p. 213.

⁵⁰ ARM, AH 426, f. 116v-117r. Semblant pregó, amb el mateix contingut és del dia 26 de gener de 1525. ARM, AH 426, f. 124v-125r.

prevere, que vivia al carrer de la Morera (parròquia de Sant Nicolau), escripturat el 3 d'abril de 1519, consta que en el menjador de ca seva tenia un *retaula xich en que-s senta Praxedis*.⁵¹

A la vila de Petra

El dia 6 de juliol de 1454 davant el lloctinent general Vidal de Castelladoris comparegueren Gabriel Omar i Bernat Ribot, obrers de la confraria de Santa Praxedis per exposar-ne els capítols i sol·licitant la seva aprovació. En resum aquests capítols, *ad honorem et laudem Dei eiusque beatissime matris Virginis Marie et gloriose Sancte Praxedis*, contemplaven el següent:⁵²

En la capella de la santa de l'església parroquial, davant l'altar, havia de cremar una llàntia continuament.

En aquesta capella havien de tenir un ciri de pes de 20 lliures amb senyal de la santa el qual s'encendria tots els dissabtes i en les festes manades per la Seu de Mallorca.

A cada persona que fos confrare o confraressa o benefactor de la dita confraria el dia que moriria o el dia que soterrarien el cos si tenia més de dotze anys li havien de dir cinc misses a *reverencia de Déu e de la dita Sancta e salvació de les ànimes de aquells*.

El dia de l'enterrament del difunt o difunta es donaria 1 diner a cada persona pobra que fos a l'església.

En relació amb la quota per mantenir la confraria, s'estipulava que les vídues de confreres sols pagarien 1 diner cada diumenge.

Que no pogués entrar en dita confraria cap persona sense llicència de dos obrers i prohoms. Una vegada admesa no seria reconeguda per confrare o confraressa fins que hagués pagat 2 sous d'entrada.

Que l'endemà de la festa de santa Praxedis fos cantada una missa alta de rèquiem en dita capella i fos feta absolució per les ànimes dels confreres morts i dels vius. Acabada la missa s'havien d'ajuntar tots els confreres per elegir dos obrers i dos prohoms mentre en el transcurs dels tres dies següents, els passats havien de retre compte de la seva administració.

El dia de *donar lo pa*, s'havia de preparar un paner amb unes tovalles senyades de la dita confraria dins el qual es posaria forment per ser distribuït entre els pobres.

Que tots els confreres i confraresses estiguessin obligats la vespra de santa Praxedis esser a la *Salve Regina* sota pena de mitja lliura de cera.

Quan hi hagués un cos a soterrar tots els confreres que es trobassin a la vila o terme havien d'acudir al soterrament i si no acudissin pagarien mitja lliura de cera la qual havia de servir per ciris i candeles a la lluminària de la santa.

Que l'endemà de la festa de la santa tots els confreres es trobassin a la capella per procedir a nova elecció d'obers i prohoms amb lectura dels capítols de la confraria.

⁵¹ ARM, Prot. T-497, f. 169v.

⁵² ARM, AH 498, f. 212r-213r. MUNTANER, J.: "Ordinaciones de la cofradía de Santa Práxedes de Petra. 1459", BSAL, XXVIII, 1939-1943, p. 320-322. ROSSELLÓ VAQUER, R.: *Origen de la festa...*, p. 2.

Imatges i textos al-lusius a santa Praxedis

Tal vegada una de les imatges de santa Praxedis més coneguda sia una pintura a l'oli de Johannes Vermeer realitzada cap a l'any 1665.⁵³ A Mallorca també és representada en gravats, pintura i escultura i uns exemples poden ser els següents:

Com ja s'ha indicat, la pintura i l'escultura del retaule de l'Almudaina són, sens dubte, les imatges més interessants d'època medieval. N'obren més però d'anys posteriors.

Una làmina amb la imatge de la santa és continguda en la *Història de Mallorca* dels cronistes Mut, Alemany i Dameto.⁵⁴

En el primer volum del *BSAL* (1885) hi ha un gravat de *santa Práxedes* en el qual apareix amb els seus atributs (palma del martiri enmig d'un paisatge on no manca l'escut de la ciutat de Mallorca. Alhora s'explica la làmina fent menció a alguns dels passatges de la presència de les seves relíquies a Mallorca.⁵⁵

A l'àmbit de les lletres, oracions a la manera d'himne, dedicats a la santa són continguts al *Breviari* imprès el 8 de novembre de 1488 a càrrec de Bartomeu Caldentey, i recollits pel cronista Vicenç Mut.⁵⁶ Les oracions de Vespres i de Laudes, respectivament, diuen:

*O Beata, quae beasti
Regna Regis duplicis,
Franciae, Majoricarum
Luce sacri corporis,
Quod in urbe Rex locavit
Victor, ista, Jacobus.*

*Martyr haec Praxedis alma
Claro fulget nomine,
Vita, virtus, hic nitescet
Unde prodest omnibus.
Lausque Deus Trinitati
Cuncta sit per saecula,
Quae sanctae Praxedis ornat
Spiritus coelestia,
Plebis et Majoricarum
Ditat urbem corpore.*

53 Després de diverses vicissituds aquest quadre anà a parar a la Col·lecció Barbara Piasenckes Johnson, als Estats Units. El 2014 va ser subhastat per Christie's per 10,7 milions de dòlars i ara roman en mans totalment privades.

54 DAMETO, J.; MUT, V.; ALEMANY, G.: *Historia General...*, III, Palma, 1841. Entre les pàgines 162 i 163. S'hi recullen himnes i poemes en llatí.

55 *BSAL*, I/11, p. 5 i 7. No consta l'autoria de l'explicació.

56 DAMETO, J.; MUT, V.; ALEMANY, G.: *Historia General...*, III, p. 163-168. MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 175.

Uns darrers mots

Malgrat evidenciar-se alguns signes de decadència, a l'època moderna es mantenia la devoció a santa Praxedis i seguien convocant-se processons.⁵⁷

Al segle XVI hi hagué intents per part del capítol catedralici de traslladar les relíquies a la Seu però falliren.⁵⁸

En l'actualitat, l'antropònim gairebé ha desaparegut i la festa sols es manté a la vila de Petra. Malgrat això, s'ha de convenir que la devoció a la santa, almanco en els anys de la tardor medieval, es va manifestar no sols a la Ciutat sinó també pels pobles de Mallorca.

57 MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 178.

58 MIRALLES SBERT, J.: *Las reliquias y relicarios...*, p. 180-183.

